# VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

## EDUCATION OF PUPILS WITH HEARING IMPAIRMENT IN ELEMENTARY SCHOOLS

**Wanda Tureckiová**[1]

[1] Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova

**Abstrakt**

Výzkumné šetření se zabývalo inkluzí žáků se sluchovým postižením na základních školách. Cílem bylo zmapovat průběh inkluze a zjistit, jaká pozitiva a negativa inkluze uvádějí rodiče a třídní učitelé. Zkoumán byl i vliv vady na sociální a komunikační schopnosti. Byly užity metody pozorování, dotazníky a rozhovory. Respondenty byli třídní učitelé a rodiče a další pedagogičtí pracovníci. Zjištění od respondentů byla zpracována do případových studií, ty přibližují zkušenosti s průběhem inkluze.

***Klíčová slova:*** *inkluze, sluchové postižení, komunikační bariéra, sociální interakce*

**Abstract**

The research focused on inclusion of pupils with hearing impairment in primary schools. The aim was to map the inclusion and find out what parents and teachers reported as positives and negatives. The effect of the impairment on social and communication skills was also investigated. Observation, questionnaires and interviews were used. The respondents were class teachers, parents and other educators. Findings from respondents were processed into case studies, which illustrate the experience with the inclusion.

***Keywords:*** *inclusion, hearing impairment, communication barrier, social interaction*

## 1 Úvod

Inkluzivní vzdělávání je jedním z nejvíce diskutovaných trendů v oblasti vzdělávání. Zapojení žáků s odlišnými potřebami a schopnostmi do kolektivu třídy může mít ale různá úskalí. Obzvlášť v případě, kdy se jedná o žáka s poruchou

sluchového vnímání, jehož mluvní projev může být z důvodu této vady narušen. Popřípadě je to žák, jehož mateřským jazykem je český znakový jazyk. To vše může vést k vzniku komunikační, ale také sociální bariéry, která žáka staví na okraj kolektivu třídy.

## 2 Teorie

Při zvolení vzdělání mají žáci se sluchovým postižením možnost výběru ze dvou alternativ – cestu speciálního školství, nebo školu hlavního vzdělávacího proudu. Výběr školy, která bude pro dítě vyhovující, vždy záleží na velkém množství faktorů – na typu a stupni sluchové vady; době, kdy ke sluchové vadě došlo, kdy byla diagnostikována a kompenzována; účinnosti kompenzační pomůcky; řečovém a sluchovém vývoji; přidruženosti dalšího znevýhodnění; osobnostní charakteristice dítěte a na připravenosti žáka, rodiny a školy, kde bude dítě umístěno. (Horáková, 2012)

Pokud se rodina rozhodne pro volbu školy speciální, má v České republice na výběr ze 13 zařízení, primárně určených ke vzdělávání žáků se sluchovým postižením (popřípadě s logopedickými a kombinovanými vadami). (Hádková, 2016)

V případě zvolení inkluze, je nutné brát v potaz již zmíněné faktory a na společné vzdělávání se dobře připravit. Inkluzivním vzdělávání žáků se sluchovým postižením se zabýval i tento výzkum.

## 3 Metodologie výzkumu

Cíle šetření

- Charakterizovat pozitiva a negativa inkluzivního vzdělávání z pohledu rodičů a třídních učitelů žáků se sluchovým postižením v oblasti Jihočeského kraje
- Zjistit názory pedagogických pracovníků v Jihočeském kraji na inkluzivní vzdělávání
- Sledovat vliv stupně sluchové vady na komunikační schopnosti žáka a jeho zapojení do třídního kolektivu

Účastníci výzkumu
- Žáci se sluchovým postižením, jejich třídní učitelé a rodiče ze stejné základní školy v Jihočeském kraji (3 žáci, 3 třídní učitelé, 3 matky žáků)
- Pedagogičtí pracovníci vzdělávající žáky se sluchovým postižením v Jihočeském kraji (celkově 19 respondentů)

Metodologie výzkumu
- Smíšený design
  - Pozorování žáků při běžném chodu třídy (použito k vytvoření případových studií)
  - Rozhovory s matkami a třídními učiteli žáka (použito k vytvoření případových studií)
    - Verze pro rodiče – 12 otázek – zaměřující se na diagnostiku/kompenzaci vady a průběh vzdělávání
    - Verze pro třídní učitele – 10 otázek – týkající se zkušeností se vzděláváním žáků se sluchovým postižením a průběhem inkluze
  - Dotazníkové šetření zaměřené na pedagogické pracovníky na základních školách
    - 11 otázek – vztahující se k inkluzivnímu vzdělávání a k osobním zkušenostem se vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

## 4 Výsledky

**Tabulka 3**
Pozitiva a negativa inkluze

| Pozitiva | Negativa |
|---|---|
| Žáci vzdělávání s vrstevníky v prostředí předkládajícím větší škálu činností[1] | Zvýšená unavitelnost, vnímání mantinelů, chybovost v diktátech, neporozumění v komunikaci[1] |
| Obohacení žáka a spolužáků – zvýšená tolerance a zisk zkušeností [2,3] | Interakce žáka a asistenta může způsobit hluk ve třídě, zpomalení chodu třídy[2]; asistent prohlubuje segregaci žáka[3] |

(Zdroj: vlastní šetření autorky)

Názory: [1] rodičů; [2] třídních učitelů; [3] pedagogických pracovníků

**Tabulka 4**
Případové studie

| | Žák 1 (7. třída, rok narození 2005, v inkluzi od MŠ) | Žák 2 (1. třída, rok narození 2012, v inkluzi od MŠ) | Žák 3 (5. třída, rok narození 2007, v inkluzi od MŠ) |
|---|---|---|---|
| Sluchová vada | Středně těžká až těžká percepční nedoslýchavost | Těžká nedoslýchavost (až do praktické hluchoty) | Těžká percepční nedoslýchavost |
| Komunikační schopnosti | Narušeny minimálně – tišší a huhňavý hlas | Narušeny minimálně – mírné odchylky sykavek a hlásky Ř | Narušeny minimálně – hlas tišší, huhňavý, mírné odchylky sykavek a hlásek T, D, R, Ř |
| Sociální interakce | Minimální z obou stran | Běžné | S kamarádem |

(Zdroj: vlastní šetření autorky)

## 5 Závěry a diskuse

Inkluze vede ke zvýšení tolerance a zisku zkušeností, žáci vyzkouší větší množství činností a spolužáci je motivují k lepším výsledkům. Negativa vycházejí z podstaty sluchové vady – přeslechy v testech a komunikaci, neustálá koncentrace vede k unavitelnosti.

Vada minimálně ovlivňuje komunikační schopnosti. U sociálních interakcí bylo patrné, že 2 ze 3 žáků jsou méně zapojování. Oba jsou citlivější, diagnostika a kompenzace proběhly později, což mohlo způsobit, že se méně zapojovali do dětského kolektivu (z důvodu neporozumění nebo zhoršené akustické situace), upínali se na rodinu a nyní nevyhledávají interakci s vrstevníky.

Na výzkum navazuje šetření zaměřené na žáky se sluchovým postižením a jejich sociální role ve třídním kolektivu. Zabývat se bude rovněž školním klimatem a tím, jak ho ovlivňuje příchod tohoto žáka.

Výsledkem bude přehled o vzdělávání žáků se sluchovým postižením, jak s nimi pracovat při zapojení do kolektivu a jak připravit na jejich příchod spolužáky i učitele.

## 6 Literatura

Barvíková, J. a kol. (2015). Katalog podpůrných opatření: *Dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání.* Unvierzita Palackého v Olomouci.

Gavora, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu.* Paido.
Hádková, K. (2016). *Vzdělávání žáků a studentů s kochleárním implantátem.* Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
Holmanová, J. (2005). *Raná péče o dítě se sluchovým postižením.* Septima.
Horáková, R. (2012). *Sluchové postižení: Úvod do surdopedie.* Portál.
Michalík, J. a kol. (2011). *Zdravotní postižení a pomáhající profese.* Portál.
Potměšil, M.A. kol. (2012). *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením.* Univerzita Palackého v Olomouci.